

הרב יהונתן דוד הול

להוריש לבת בין הבנים ע"י שמר חצי זכר

זה רשע, וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת מרע"ה. ויש ביד בית דין לנדודתו ולהחרימו עד שיסלק יד העובדי כוכבים מעל חבירו, עכ"ל. והיינו אפילו אם דנים ע"פ דיני ישראל, וכ"ש כשהם דנים ע"פ חוקות העכו"ם שיש גם איסור גזל בכל מה שהיא לוקחת שלא ע"פ דין תורה.

וא"כ נשאלת השאלה, האם יש דרך לאדם לסדר ענייניו קודם מותו שיזכו בנכסיו אלה שחפץ שיזכו, ולא דווקא היורשים ההלכתיים שלו?

יש כמה דרכים פשוטים לפניו, אבל כל אחת מהן יש בה בעיות מסוימות.

ב. מתנה מחיים

העצה הראשונה והפשוטה היא שיתן מתנה לבתו בעודנו חי. אמנם יש אנשים שלא רוצים לחלק נכסיהם עד לאחר מותם, אבל כל זמן שהם עדיין בחיים רוצים לשמור נכסיהם לעצמם. גם אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם, ולכן אינו יכול לתת במתנה דברים שיגיעו לרשותו אח"כ ע"י ירושה, קבלת מתנה, קבלת משכורת וכדומה. גם יש דברים שאינם נקנים בקנין, וכגון חובות שאינם נקנים אלא במעמד שלשתן, ולפעמים רוב נכסיו הם בחובות כגון כספים שיש לו בחשבון בנק שלפי רוב הפוסקים בהרבה מקרים הם גידונים כחוב.

א. דבר תורה הבת אינה יורשת

בתורה מבוארת פרשת נחלות, שם כתוב סדר היורשים לפי ההלכה. (במדבר פרק כז:ח) אִישׁ פִּי יָמוּת וּבֶן אֵין לוֹ וְהַעֲבָרְתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבָתוֹ:

מכאן למדו חז"ל שבמקום שיש לו בן או בנים, הם יורשים כל נכסיו ואין לבת במקום בן כלום. וז"ל הרמב"ם: הלכות נחלות (פ"ו ה"א) אין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש אע"פ שזה ממון הוא לפי שנאמר בפרשת נחלות והיתה לבני ישראל לחוקת משפט לומר שחוקה זו לא נשתנה ואין התנאי מועיל בה בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע בין על פה בין בכתב אינו מועיל, עכ"ל, והיינו שירושה היא ממילא ואינה צריכה קנין, ולכן אין אדם יכול להוריש לאחר שאינו ראוי ליורשו מן התורה.

אם הבת בכל זאת נוטלת חלק בירושה במקום שיש בן, לא רק שעוברת על מצות עשה של נחלות אלא כל מה שנוטלת הבת גזל הוא בידה. ואם היא הולכת לבית משפט שדנים לפי חוקים זרים עוברת גם על איסור שאמרה תורה וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיהֶם – ולא לפני עכו"ם, והוא איסור חמור מאד וכמבואר בשולחן ערוך חושן משפט (סי' כ"ו ס"א) וכל הבא לידון בפניהם, הרי

ג. שכיב מרע אי"צ קנין

חז"ל תיקנו ששכיב מרע יכול לחלק נכסיו לכל מי שירצה בדיבור שלו בעלמא, ואינו צריך שום מעשה קנין. הסיבה של התקנה היא כדי שלא תיטרף דעתו של החולה אם יחשוב שאינו יכול לחלק נכסיו למי שירצה בלי מעשי קנין. מ"מ תקנה זו היא רק לשכיב מרע, והיות שלא ידע האדם את עתו והרבה אנשים רוצים לסדר ענייניהם מראש כשהם בריאים, אין תקנה זו מועילה להם לסדר צוואותיהם.

ד. גוף מהיום ופירות לאחר מיתה

יש אפשרות לתת נכסיו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, דהיינו שהנותן יכול להמשיך ולהשתמש בנכסיו כל ימי חייו, ואחר מיתתו זכות הפירות עוברת לזה שיש לו את קנין הגוף. מ"מ יש אנשים שלא רוצים לעשות את זה כיון שהם רוצים שתשאר להם הזכות לחזור ולחלק נכסיהם באופן אחר לאחר זמן, ואם כבר נתנו את הגוף למישהו אינם יכולים לחזור בהם, כמו כל שאר מתנה. אמנם ברמ"א (חו"מ סי' רפ"א ס"ז) כתוב וז"ל: הכותב לבתו שתקח לאחר מותו כחצי חלק זכר, דינו כירושה בעלמא ובעל חוב וכתובה קודמין למתנה זו וכן עשור נכסי הבת; וכל ימי חיי הנותן יכול למכור הנכסים, אף על פי שכתב לה: מהיום ולאחר מיתה, עכ"ל, ומקור דין זה מהמרדכי בפרק יש נוחלין, ומעמו שאף שנתן מתנת גוף מהיום, מ"מ אנן סהדי שכוונתו היתה שבתו תקבל חלקה כעין ירושה, והיינו שלא תקבל אלא במה שנשאר אחר מותו, ולכן עדיין יכול

לחזור בו ולכלות את הקרן או למכרו לאחר וכדו' וממעם זה נמי בעל חוב וכתובה קודמין למתנה זו. אלא דמ"מ אין זה פותר את הבעיה בשביל מי שרוצה לזכות לבתו חלק בירושתו, והיינו משום שמוסיף שם הרמ"א וז"ל: ואין הבת נוסלת אלא בנכסים שהיו לו בשעת נתינה, אבל לא אח"כ, דאין אדם יכול להקנות דבר שלא בא לעולם עכ"ל, וא"כ עדיין צריכים אנו לעצה שתעזור לו לחלק לה גם במה שיגיע לידו אחר עריכת הצוואה.

ה. מצוה לקיים דברי המת

יש כלל בשו"ע שיש מצוה לקיים דברי המת, וא"כ אם מישהו יפרש שכוונתו שיתנו לפלוני נכסיו אחר מותו, יש מצוה לקיים דבריו. מ"מ בשו"ע (סי' רנ"ה ס"ב) מבואר דהיינו רק אם הוא משליש נכסיו ביד מישהו בחייו, ובשעת השלשה פירש צוואתו. [מיהו בש"ך שם מבואר שאף שלא השליש אלא רק צוה ליורשיו, יש מצוה לקיים דברי המת, וכן משמע מהסמ"ע שם; ע"ע בסמ"ע (סי' רנ"ו ס"ק ס"ה) משמע שיש בזה גם דעה שלישית, ובנתיחה"מ (סי' רנ"ב סק"ג).] א"כ גם זה יועיל רק בנכסים שיש לו בשעת השלשה, ולא לאלו שיגיעו לידו אח"כ. ועוד, אף שב"ד כופין את היורשים לקיים דברי המת, מ"מ אם עברו ומכרו את הנכסים מברן קיים.

מצינו א"כ שכל הדרכים שמאפשרים לאדם להשאיר חלק מנכסיו לבתו במקום שיש בן, לכולם יש מגבלות.

ז. האם יש בשטח"ז משום עיבורי

אחסנתא?

בגמ' כתובות (דף נ"ג ע"א) דאמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא, לא תיהוי בעבורי אחסנתא אפילו מברא בישא לברא טבא, דלא ידיעא מאי זרעא נפיק מיניה, וכל שכן מברא לברתא. וכן במשנה ב"ב (דף קל"ג) הכותב את נכסיו לאחרים והניח את בניו, מה שעשה עשוי, אלא אין רוח חכמים נוחה הימנו. וכן נפסק בשו"ע חושן משפט (סי' רפ"ב): כל הנותן נכסיו לאחרים והניח היורשים, אף על פי שאין היורשים נוהגים בו כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו, וזכו האחרים בכל מה שנתן להם. ומדת חסידות שלא להעיד בצואה שמעבירין בה הירושה מהיורש, אפילו מבן שאינו נוהג כשורה לאחיו חכם ונוהג כשורה.

וא"כ נשאלת השאלה איך התיירו לתת שטח"ז אם מחמת זה הבת תיקח חלק בירושה ביחד עם הבן? ומצאנו בזה כמה יישובים.

ח. יישובי הנחלת שבעה, והקושי בהם בנחלת שבעה כתב דאין איסור עיבורי אחסנתא כיון שאינו כותב בלשון ירושה רק בדרך חוב והודאה. ודבריו צ"ע דע"כ איסור עיבורי אחסנתא לא היה כשכתב בלשון ירושה, כיון דבכה"ג לא חלה כלל צוואתו כמו שכתבנו לעיל שאין אדם יכול לעשות לבתו יורש במקום שיש בן ואף שכתב שתירש אינו כלום [ואולי כוונתו דיש איסור אם אמר לבתו

ו. הדרך הרצויה – שטר חצי זכר

אמנם יש דרך שפוטרת את כל הבעיות האלו והיא שטר חצי זכר ושטר חצי זכר מובא בכמה מקומות בשו"ע וענינו מבואר בדרכי משה אהע"ז (סי' צ"א). בדורות הקודמים היה נהוג שהאב נותן לבתו בעת נישואיה שטר שתטול בירושה כחצי חלק שמקבל בן זכר. ותוכן השטר הוא שמודה שקבל מבתו סכום רב כך וכך, וזמן הפרעון שעה אחת קודם למיתתו, והתנה תנאי עמה שאם יתנו לה היורשים ממה שירשו כחצי חלק שמקבל בן זכר פשוט על מנת כן לא נתחייב לה בחוב, שעל מנת כן שתטול כחצי חלק זכר נתנה לו מתחילה המעות (היינו החוב שלו כלפיה) במתנה. ונמצא שבשעת חלוקת הנחלה יש לבנים ברירה, או לתת לה חלק כחצי חלק זכר, או לשלם לה את החוב, וכיון שסכום החוב יהי יותר מכל נכסי הירושה, ודאי יחליטו לתת לה כחצי חלק זכר.

על דרך זה אפשר להנחיל להבת חלק בירושתו, גם בדבר שעדיין אינו ברשותו בשעת כתיבת השטר וגם בדברים שאין להם קנין, כיון שהוא אינו מקנה לה חלק בנכסיו אלא היורשים נותנים לה מתנה כדי ליפטור את עצמם מהחוב.

מבואר מספרי השו"ת שהשטח"ז היה נהוג מזמן הראשונים ועד לפני כמאה וחמישים שנה, ולא ברור מתי הפסיקו לנהוג לתת שטר כזה ומדוע.

בלשון ירושה ומתנה, דבכה"ג מועיל במתנת שכ"מ (ע' שו"ע סי' רפ"א ס"ז).

עוד כתב הנהלת שבעה שאיסור זה אינו רק אם אינו מניח ירושה כלל משא"כ הכא שאינו נותן לבתו אלא כחצי חלק זכר והשאר לבניו. וכן מבואר בתשב"ץ (ח"ג סי' קמ"ז) מובא בקצו"ה (סי' רפ"ב סק"ב) שאם מניח ד' זוזי ליורשים אין איסור של עיבורי אחסנתא. והחת"ס (ח"מ סי' קנ"א) כתב שאף שדעת הגאונים רחבה מדעתינו מ"מ לכאורה מוכח מגמ' כתובות הנ"ל שז"א, והיינו שמבואר שם שהיה אסור לתת נדוניא לבתו, אי לאו הטעם דנלבשה וניכסה וניתב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה, והיינו משום איסור עיבורי אחסנתא, ומשמע שאסור אף כשמשיר משהו לבנים. ונמשמע א"כ שאסור לאדם לתת נכסיו בחייו כיון דבזה לא יגיע ירושתו לבניו. וע' בפ"י המזרחי (בראשית כד:לו) לפרש בג' דרכים איך אברהם נתן כל אשר לו ליצחק ולא השאיר ירושה לישמעאל ולבני קטורה, ע"ש] ואף שהתשב"ץ הביא כדבריו מבעל העיטור, ע' בחת"ס שביאר דעת בעל העיטור שאם לא השאיר כלום ליורשיו עבר איסור חמור, משא"כ כששיר חלק ליורשיו אין איסור כ"כ חמור ומ"מ אין רוח חכמים נוחה הימנו, ע"ש.

פ. יישוב המהר"ם מינץ

גם המהר"ם מינץ (סוף תשובה מ"ז) שאל איך התירו שטח"ז ולא חשו

לאיסור עיבורי אחסנתא, וכתב שהגמ' כבר הקשתה על תקנת כתובת בנין דיכרין, ותירצה הגמ' דכאן התירו כדי שאנשים יתנו לבתם על מנת שיקפצו עליהם אנשים וישאום. א"כ כתב המהר"ם מינץ שזו נמי הטעם אמאי התירו שטח"ז כיון שאנשים ירצו להתחתן בשיודעים שהם יקבלו ירושה מהאב של האשה כאילו הם בנים שלו, וטעם זה כבר מבואר בגמ' דוחה איסור עיבורי אחסנתא. החת"ס (אהע"ז סי' קמ"ז) מוסיף לזה שמבואר ברא"ש שבזמן הגאונים ביטלו כתובת בנין דיכרין כיון שראו שהתחילו האנשים לתת לבנותיהם יותר ממה שהשאירו לבניהם, וא"כ אולי השטח"ז הוה במקום הכתובת בנין דיכרין עצמה (המהר"ם מינץ הציע שאולי השטח"ז הוא במקום התקנה של פרנסת הבת).

עוד מוסיף החת"ס שאולי בגלל זה נהגו לתת לבת רק חצי חלק זכר ולא חלק שלם, כדי שלא לבטל ענין ירושת הבנים לגמרי, וגם שזה דומה לירושת התורה שבן פשוט יורש חצי חלק בן בכור.

מ"מ מצאתי בפוסקים שלפעמים נהגו לתת לבת שטר זכר שלם, ע' בנו"ב (ח"מ קמ"א סי' כ"ו), שבות יעקב (ח"ג סי' קע"ד), והחת"ס עצמו (ח"מ סי' צ"א), ובקצו"ה (סי' ל"ג סק"ג), ובאג"מ (חלק אהע"ז א' סי' ק"י). ע"ע בשיטה מקובצת (כתובות דף ס"ח ע"א) בשם הריב"ש בשם ר' ישעי' מטראני שיש לאדם לתת

והא דלא מצאנו זה בספרי הפוסקים היינו משום שהוא כל כך פשוט שלא חשבו לכתבו.

אמנם מההפלאה (כתובות קונטרס אחרון סי' ק"ח) מוכח דס"ל אחרת. ושם מדובר במי שצוה לתת לאשתו חלק בנכסיו כמו בן, ופסק ההפלאה שהיא מקבלת חלק כבן פשוט, ואם השאיר רק בן אחד היא מקבלת חצי מהנכסים. מבואר בדבריו שבמקרה שאין כאן אלא בן אחד, אין אנו מחשבים אותו כבן בכור אלא כבן פשוט. א"כ אם צוה לתת לה חצי חלק בן, היא תקבל שליש. ומוסיף ההפלאה שלפעמים אם נולד בן אחר, הבן הראשון ירויה, והיינו אם למשל השאיר י"ב זהובים, אם יש רק בן אחד הוא מקבל ו' והאלמנה ו' (במקרה שצוה לתת לה כחלק בן שלם), ואם נולד עוד בן, אז קודם כל הבן הבכור נוטל ארבע בחלק בכורתו, ואח"כ מחלקים השאר לשלוש חלקים, כל אחד מקבל חלק, ונמצא שהבכור נוטל ששה זהובים ועוד שני שליש של זהוב.

ומבואר בדברי ההפלאה שהוא חולק על השבות יעקב בתרתי – במקרה שאין לו אלא בן אחד, לדעת השבות יעקב נחשב הבן כבכור, ולדעת ההפלאה נחשב כפשוט. [וע' בדבר אברהם (ה"א סי' כ"ז) שהאריך בענין זה, אם בן יחיד נחשב כבכור או כפשוט]. ועוד, כשאומדים חלק הבת או האשה, לדעת ההפלאה ראשית כל הבכור נוטל חלק בכורתו ואומדים אותו חלק מבלי לחשב

לבתו חלק כמו הבן ולא יותר, וכדמשמע מהגמ' שם (כתובות דף נ"ב ע"ב) כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו.

י. צורת החלוקה בשטר חצי זכר בין הבנים לבת

במקרה שיחליטו הבנים לתת לבת חלקה בירושה כדי לפטור עצמם מהחוב, כמה מקבלת הבת?

אם אין בן בכור, וכגון שהבת היא הגדולה, אז החלוקה פשוטה, ולמשל אם יש שני בנים ובת אחת, מחלקים הירושה לה' חלקים, וכל בן מקבל שתי חלקים והבת מקבלת חלק אחד והיינו חצי חלק זכר.

ומה במקרה שיש בן אחד בכור ובת אחת? בשבות יעקב (חלק ג' סי' קע"ד) הביא בשם דיין אחד שפסק שמחלקים הנכסים לג' חלקים, והבן לוקח שני חלקים והבת חלק אחד. אמנם חלקו עליו חבריו באותו ב"ד ואמרו הגע בעצמך ומה אם היא היתה בן היא היתה מקבלת שליש כיון שהבן האחר הוא בכור, א"כ עכשיו שהיא בת ומקבלת חצי חלק, לא יתכן שהיא תקבל כמו חלק בן רגיל, וא"כ היא תקבל חמישית מהנכסים, והבן יקבל ארבע חמישיות, ובוה חלק הפשוט של הבן יהיה כפול מחלק הבת, ויהיה לו עוד חלק כנגדו מכיון שהוא בכור. השבות יעקב מסכים לדבריהם וכתב שודאי זו הדרך הנכונה לחלק הנכסים

לשייר ספרים וקרקעות, וכמו שנראה מלשון הרמ"א (סי' רפ"א ס"ז) התנה שלא יהא חלק לבתו בספרים וכו', וע"ש בפת"ש (ס"ק י"ב) שדייק מזה שלא תמיד כתבו כן. עוד יש לומר שרק בתים שנשארים בניו לגור בהם בזה שייד קפידא ועגמת נפש אבל בזמננו מאחר ורגילים היורשים למכור את הבית שירשו וכל אחד יש לו בית משלו, אין מקום לשייר קרקעות.

יב. האם צריך לכתוב בפירוש שכוונתו על כל הקרקעות.

וכבר העיר על דברי הגרז"נ שליט"א בספר משפט הצוואה שאף אם לא כתב להדיא להוציא קרקעות מ"מ נימא בזה אחריות טעות סופר, וא"כ צריך לכתוב להדיא לרבות קרקעות. וז"ל שו"ת אגרות משה (חלק אה"ע א' סימן ק"י) והנה לא יועיל מה שישמיט מנוסח השטר לשון חוץ מקרקעות דכיון דנהנו לכתוב זה אף בשלא כתב הוא ככתב לכן אם רוצה שיהיה להבנות חלק כזכר גם בקרקעות צריך לכתוב זה בפירוש שלא יפטרו מהחוב רק כשיתנו להן כחלק זכר שלם גם בקרקעות. וגם נראה כיון שמקרקעות שעושה בהן סחורה יש גם בסתם שטר חצי זכר או זכר שלם אף שכותבין חוץ מקרקעות ואף בקרקעות לשכירות יש שסוברין שיש להן כדהובא בפ"ת חו"מ (סי' רפ"א ס"ק י"ב) לכן אפשר אף כשיכתוב גם מקרקעות אולי כוונתו רק קרקעות לסחורה ולשכירות כדי שלא נאמר ששינה מהמנהג ומה שכתב בפירוש לא

את האשה או הבת, ורק אח"כ מחלקים ביניהם השאר כפי שצוה, משא"כ לפי השבות יעקב, גם חלק הבכור נתמעט עם צוה לתת חלק לבתו או לאשתו וואולי גם השבות יעקב יודה שבמקום שיש עוד בן אז מחשבים חלק הבכורה כפי שני הבנים, ורק במקום שאין עוד בן אז כששמים חלק הבכורה מתחשבים גם עם הבת, כיון דאמדינן דכך היתה כוונת האב, ובאמת אין בן יחיד החשב כבכור.].

יא. קרקעות וספרים בשטר חצי זכר

בנוסח שטח"ז המבואר בספר נחלת שבעה (סי' כ"א) מבואר שהיו כותבים שהבת מקבלת חצי חלק זכר "חוץ מקרקעות וספרים". ובנה"ש (שם אות ו') פירש שיש עגמת נפש שיאבדו קרקעותיו מתוך משפחתו אבל מטלמין דנידי לא קפדי אינשי אם תסוב לנחלה לבית אב אחר. וכתב הג"ר זלמן נחמיה גולדברג שליט"א ("תחומין" חלק ד') דנראה שטעם זה היה שייד בזמנם שהאב נתן שלא מרצונו אלא שהיה מוכרח מחמת התנו ליתן לבתו כעין ירושה ולכן היה שייד עגמת נפש על הקרקעות וספרים משא"כ בזמנינו שרוב בני אדם ברצונם שהבת תירש ונשתכח מרובם כלל הדין תורה, בזה לא שייד עגמת נפש. (ויש להוסיף דטעם זה לא שייד כלל אם כותב צוואה מרצונו לגמרי) ולכן נראה שקרקעות יש להשמיט ולהשאיר רק ספרים שהיא לא תקבל. עוד הוסיף הגרז"נ שליט"א לומר שביותר נראה שלא היה זה מנהג קבוע

אלא אדרבה תולין שבכוונה השמיטו כדי שיהיה לה חלק גם בקרקעות. וז"ל (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' קס"ד):

וגם מספקא להו ג"כ לאפוטרופס' כאשר כתוב ג"כ בצואה, שיתנו לבנות שטרות חצי חלק זכר סתם, ולא (הוציא) [הוציא] דבר, וגם השטרות אשר ניתן להם על פי אותה הצוואה כתובים בסתם חצי חלק זכר מכל אשר לו כסף ושוה כסף ולא הוציא דבר, א"כ יקחו הבנות גם מספרים וקרקעות ג"כ חלקם, או שמא כמ' שידוע (למ) [למורי] אין [איד, כן נ"ל] הדרך להוציא ספרים וקרקעות, גם כאן נימא הכוונה כך הייתה....

ואידך ספיקא דמר, הא נמי מילתא דפשיטא היא דאין להוציא ספרים, דאפי' כיון לכך הוו דברים שבלב ואינם דברים ולא הוו אומדנא דמוכח כולי האי, דמעשים בכל יום זימני מכה דהימנות' דבנות או בעליהן דעבדי הכי, עכ"ל..

יג. האם נוטלת מירושת הסב

בנוסח של השטח"ז המובא בנחלת שבעה, כתוב שהבת תקבל חצי חלק זכר גם בראוי. יש לדון בזה מה הכוונה, ואיזה דברים תקבל הבת מחמת הוספה זו?

השארית יוסף כתב שאם מת האב בחיי אביו, אז בתו אינה מקבלת חלק בנכסי הסבא מחמת השטח"ז שיש לה על

היינו אומרים מטעם דלא היה צריך להתנות והתנה דעתו על כל הקרקעות כדאמר ר"ל בב"ב (דף ס"ג) כה"ג בתנאי שלא היה צריך להתנות דהא בכאן הוצרך להתנות לאפוקי מפלוגתת האחרונים באלו שהן לשכירות ובאם הם רק כשליש נכסיו שסברי שלא היה להן וגם לא כו"ע דינא גמירי ואפשר שסבור דצריך להתנות. ולכן טוב שיכתוב בפירוש גם מהקרקעות ובתים שמשתמש לעצמו, עכ"ל.

ובספר משפט הצוואה (עמוד ר"ג) הביא תגובה מהגרונ"נ שליט"א שכתב "דפשיטא דמשום שופרא דשטרא כדאי להוסיף קרקעות בפירוש, אבל בעיקר הענין קשה לומר כן בדבר שלא מצאנו בפוסקים הקדמונים לתלות בטעות סופר וכדומה, ובפרט שכבר נשכח כל הענין של שטח"ז ואין אחד מאלף עושה זאת, וא"כ מה מקום לומר שמי שעושה והשמיט קרקע טעה ובפרט אם נכתוב שטר שלם זכר שגם בזמן קדום לא היה מצוי, וכש"כ שהשטמתי הרבה מנוסח נחלת שבעה כמו כל עניני שבעה שהזכיר הנחלת שבעה והטעם להשטמה כתבתי שם [תחומין] חלק ד', וא"כ בודאי אין לתלות שטעה כיון ששינה כל כך הרבה דברים בודאי נתכון למה שכתב."

והנה ראה זה דבר חדש מצאתי בתשובות מהרי"ל שכתב להדיא שגם בזמנם אם השמיט הסופר מלכתוב חוץ מקרקעות, אין אנו אומרים טעות סופר

צריכים היתומים ליתן לזמן הראוי כמו שהתנה אביהן, כדי לפטר מן החוב שנתן אביהם על נכסיו. דאין לפקפק ולומר דהואיל ואין אביהם יכול למכור הראוי הואיל ולא בא עדיין לידו ג"כ לא יוכל להתנות עליו, דו"א דא"כ גם בנכסים עצמן המוחזקים שנתרבו לא יטול מכח תשובת מוהר"ם דלעיל. אלא ודאי דאע"ג דאין יכול להקנות דבר שלב"ל מ"מ יכול להתנות עליו, וה"ה בראוי. ותו, דהרי כתב הטור אבן העזר (סי' ל"ח) וז"ל: אם התנה עליה שיתן לו פלוני הצירו או שישא בתו לבנו וכיוצא בזה תנאו קיים שהרי בידה לקיים, ותתן לפלוני ממון עד שיתן לו פלוני הצירו או ישא בתו לבנו, עכ"ל. והנה דבר ברור שאין האשה יכולה למכור הצירו של פלוני, מאחר שיכולה [נ"ל שצ"ל: שיכול] להתנות עליהם הוי תנאי, ה"ה בנדון דידן דאע"ג דלא יוכל למכור ראוי מ"מ יוכל להתנות עליו.

ואין להשיב אמת שהיתומים צריכים לקיים התנאי כדי לפטר מן החוב, מ"מ איכא למימר דילמא לא היתה כוונת המוריש במלת הן בראוי הן במוחזק על ראוי זה אלא על שאר ראוי, והואיל ואיכא לספוקי בהא יד בעל השטר על התחונה. והנה שמעתי על חכם אחד שרצה להורות כך [אולי כוונתו לגיסו הג"מ ר' יוסף כ"ץ בשו"ת שארית יוסף סי' א']. על זה השיב הרמ"א כי זה אינו, חדא דלכאורה ראוי כזה נקרא מוחזק יותר משאר ראוי ע"ש. ועוד, אפילו אי הוה ספק ובשטרות יד בעל השטר על

אביה כשימות הסבא, ואף שכתוב בשטר שהיא מקבלת גם מראוי, יש לומר דבכה"ג אינה מקבלת, כיון שהנכד יורש את נכסי הסבא ישר מהסבא, וכדאמרינן בגמ' (ב"ב קנ"ט ע"א) בני בנים הרי הם כבנים, וזה נלמד מהכתוב תחת אבותיך יהיו בניך (תהילים מ"ה: י"ז).

אבל הרמ"א (שו"ת הרמ"א סי' ג') כתב שיש בזה מחלוקת ראשונים אם אמרינן דאם בעל חוב גובה מראוי א"כ גובה גם בנכסי לוח שמת ונפלו נכסים אח"כ מאביו לבנו, האם אמרינן בזה שהנכדים יורשים ישר מהסבא או לא, וא"כ נימא המוציא מחבירו עליו הראיה והבת לא תקבל חלק בזה. ומ"מ כתב הרמ"א דבנ"ד שפיר מקבלת הבת מנכסי הסבא אפילו במקום בן, וז"ל, בכאן לא כתב ליה ראוי כמוחזק לחוד, דא"כ לא התחיל השעבוד דאין אדם משעבד דשלב"ל ולזה לא תיקנו נוסח השטרות בענין שיכתוב לו הירושה כהצי חלק זכר, דזה לא הוי מהני כלום הואיל והוא דשלב"ל. וכמו שכתב המרדכי פרק יש נוחלין תשובת מוהר"ם (ב"ב סי' תקפ"ד) דאם כתב לו סתם כחלק אחד מן הבנים ונתרבו הנכסים אינו נוטל אלא כמו שהיה לו בשעת המתנה משום דאין אדם מקנה דשלב"ל אך כתב לו שטר חוב שחייב לו אלף זהובים והתנה שחוב זה לא יפטר אלא א"כ יתומיו יתנו לו בראוי כבמוחזק, ופשוט הוא שכל זמן שיתומיו אינן מקיימים התנאי חזר החוב להיות בתקפו ובגבורתו. וא"כ לכ"ע

השטר קיים והתנאי בטל, א"כ כל זמן שאין מביאים ראיה שקיימו התנאים צריכים לקיים המעשה. וא"כ עליהם לברר שלא כיון הנותן בכל ראוי ושקיימו התנאי, וכל זמן שאין מביאין ראיה צריכים לקיים התנאי.

ווע' ברמ"א (ח"מ סי' רפ"א ס"ז) התנה שלא יהא חלק לבתו בספרים, והלוי על הספרים אין בעל חוב קונה משכון, ולכן יש לבת חלק בהן. וכתב שם הש"ך (סק"ז) וז"ל, אך לענין דינא נלפע"ד דמשכנו שלא בשעת הלואתו דקני לוי לגמרי וכמו שהעליתי לעיל (סי' ע"ב ס"ג ס"ק ט') ואף שבמהרי"ו משמע בפשיטות דאפי' שלא בשעת הלואתו יש לבת חלק בהם וכמ"ש הסמ"ע היינו משום שנמשך אחר דברי הרא"ש וסייעתו דאף שלא בשעת הלואתו לא קני ליה לגמרי רק לענין לקדש בו האשה וכה"ג אבל לפי מה שהעליתי בסי' ע"ב דהעיקר כרש"י וסייעתו דקני ליה לגמרי ואפי' תימא דהוי ספיקא דדינא אי קני ליה לגמרי ה"ל היורשים מוחזקים והבנות המע"ה, עכ"ל. ולכאורה דבריו צ"ע לפי מה שכתבנו בשם הרמ"א דכיון דהספק הוה אם הספרים נכללו בכה"ג בחלק חצי זכר, א"כ לא הוה ספק אלא בקיום התנאי, ולא אמרינן בזה שהבנות המע"ה אלא אדרבה על הבנים להוכיח שקיימו את התנאי לתת לה חלק חצי זכר. ואולי זה כוונת הש"ך במה שסיים וכתב "ועי' בתשו' רמ"א (סי' ע"ז) אולי יש בזה ט"ס וכוונתו לתשו' הרמ"א (סי' ג') הנ"ל. ושמא יש לחלק ולומר דבספק

התחתונה מ"מ הכא לא שייך למימר כלל יד בעל השטר על התחתונה אף אם נודה שזה הוא ראוי גרוע, דלא שייך האי טעמא אלא בדבר המסופק בלשון השטר ואי אפשר דלשון ההוא יסבול שני הפירושים, או יד בעל השטר על התחתונה כהיא דגט פשוט (ב"ב דף קע"ה ע"ב) זוזי מאה דאינון סלעים עשרים, דאיכא לספוקי דילמא זוזי צורי או זוזי מדינה ואי אפשר לפרש שתיהן, או אמרינן דיד בעל השטר על התחתונה, אבל כאן דאפשר לפרש שכלול הכל בלשון ראוי פשיטא שכוללין בו הכל ולא שייך לומר יד בעל השטר על התחתונה, דהא איתא בהדיא פרק מי שמת (שם דף ק"ג ע"ב) אמר נכסי לפלוני, עבדא מיקרי נכסי מדתנן כו', ארעא מיקרי נכסי מדתנן כו', שטרא מיקרי נכסי מדתנן כו'. שמעינן דכל מה שנקרא בשום מקום נכסי כוללין בלשון הנותן ולא אמרינן יד המקבל על התחתונה, דילמא לא כוון הנותן אלא במה שנקרא בכל מקום נכסי, ה"ה ראוי שבשום מקום מיקרי סתם ראוי, דודאי כוללין בלשון ראוי וצריך לקיים תנאו.

עוד הוסיף הרמ"א טעם אחר לתת לבת חלק בנכסי הסבא, מהא דאיתא בהר"ן בקידושין פ' האומר דהמקדש על תנאי שיש בו קום ועשה ואע"פ שתלוי בו לבד אינו בדין שתהא מקודשת עד שיביא ראיה שקיים תנאו, עכ"ל. וא"כ בנדון דידן שהיורשים צריכים לקיים תנאו בקום ועשה, ואם לאו המעשה שהוא

מנכסי הסבא, והיינו דווקא אם מת הסבא לפני שהבנים נתנו לה חלקה, אבל אם מת אח"כ בזה ודאי לא התכוון האב שהיא תקבל.

[עוד כתב מהר"ם לובלין דאף שכתב האב בין בראוי בין במוחזק, מ"מ מסתמא אין כוונתו לנכסי הסבא כיון דלא יעלה על דעתו שימות בחיי אביו. והשיב לו מהר"ם פדואה שלצערינו גם זה מצוי שימות הבן בחיי האב, וכתב לו מהר"ם לובלין דמ"מ יותר מצוי שהאב ימות ראשון, וכתב שמהר"ם פדואה כתב לו שאינו יכול להורות בזה כעת כיון שאין ספריו איתו מחמת גזירות המלכות שכל ספר שימצא ישרף רח"ל.]

ולכן נראה דכדי שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים, כדאי לכתוב להדיא בתנאי של השטח"ז שהבנים יתנו לה חצי חלק זכר בכל הנכסים שיהיו לאב בשעת מיתתו, ואז אפילו כותב בין בראוי בין במוחזק ע"כ צריך לפרש בראוי פי' בחובות שחייבים לו שעדיין לא גבה. וכעין זה נמצא בנוסח של הנחלת שבעה, "מכל נכסי שימצאו לי בעת ההיא בראוי ומוחזק".

יד. שבת שהשביחו היורשים

וע' בשו"ת מהר"ם פדואה (סי' נ"א) דאם היורשים השביחו הנכסים לפני החלוקה, אין לבת בשבח החצי חלק זכר, והטעם משום שאין היא יורשת כמו האחים ואין לה חלק בנכסים ממילא, והנכסים שלהם השביחו, אלא שהם חייבים לתת

אם קנה משכון, כבר נפסק לגבי הספק בין המלוה והלוה דמחמת המע"ה קנה משכון, וא"כ גם גבי הבת נימא דכבר נפסק מספק דקנה משכון ולכן אין לבת חלק בזה, ועיין.]

ואע"ג דהר"ן כתב שם דהרמב"ן חולק על סברא זו וס"ל דאפילו בתנאי שהוא קום ועשה אין צריך להביא ראיה שקיים תנאו, אפשר דהיינו דוקא התם משום חומרא דא"א כדי שיתקיימו הקידושים, אבל בממון ושאר דברים מודה הרמב"ן ז"ל. ותו דלא דמי להתם, דהתם אין צריך להביא ראיה שקיים התנאי והמעשה קיים לסברת הרמב"ן, דודאי אמרינן מסתמא שקיים התנאי לקיים המעשה, דהרי אילו לא רצה לקיים המעשה מי הכריחו להתנות בתחילה, אבל בתנאי שבא לבטל המעשה, אף הרמב"ן מודה דצריך להביא ראיה שקיים התנאי והמעשה בטל. ותו דאף אם הרמב"ן חולק הרי כתב הר"ן דהאחרונים חולקים על הרמב"ן וידוע דבכל מקום הלכתא כבתראי.

ועוד הביא הרמ"א מנוסח השטר הצי זכר, שכתוב בו כל לשון דמשתמע לתרי אפי יהא נדרש לטובת בעל השטר, וא"כ פשיטא דדרשינן לשון ראוי לטובת בעל השטר דנכלל בו כל דבר הנקרא ראוי.

וע' בתשו' מהר"ם לובלין (סי' י"ד) שפסק דאם מת האב בחיי אביו, יש לבת חלק

למעם השני שהיא משלמת רק פרנסת הבת. ומהרמ"א (חו"מ סי' רפ"א ס"ז) משמע העיקר כמעם הראשון והיא צריכה לשלם כל חובות אביה, אף שיש לחלק דשם מיירי בהקנה לה מעבשיו חלק בנכסים ע"ש.

וע' בשו"ת מהר"ם מלובלין (סי' ד) בבת שהיורשים שילמו לה חלקה, ואחר זמן הגיע בעל חוב של האב ולא מצא נכסים אצל האחים, ופסק המהר"ם לובלין דאף אם האחים שילמו לה את החוב של השטח"ז ולא החצי חלק זכר, ואף אם שילמו לה בקרקע ואף אם שטרו של הב"ח מוקדם ממנה, מ"מ אינו גובה ממנה כיון שהיא יכולה לומר בשעה שנבית הנחתי לך מקום לגבות ורק אח"כ נפסדו שאר הנכסים אצל האחים.

ועי' בבית מאיר (אהע"ז סי' קי"ג ס"ב עמוד ע"ב) שחלק עליו בזה וס"ל דאף אם בעל חוב מאוחר הניח לו מקום לגבות מ"מ אם בא ב"ח מוקדם ולא נשאר נכסים יכול לגבות מהב"ח המאוחר. ולא עוד, אלא שכתב הב"מ דאף אם הבנים שילמו לבת את החוב ולא נתנו לה החצי חלק, מ"מ אנן סהדי שלא רצה האב שהיא תהיה עדיפה מיורש בעלמא, ולכן היא צריכה לשלם כל חובות אביה, דבמקום שיש בעל חוב לא נתן האב להיורשים ברירה לתת לה חצי חלק או החוב שלה אלא מה שהיא מקבלת נחשב כירושה וב"ח גובה הימנה.

לה חלק בנכסים כפי שיעור הנכסים שהשאר האב, וא"כ שיעור חלקה אינה משתנה. וע' בחוות יאיר (סי' ס"ג) דלפעמים זה גם לטובתה, וכגון שאחר מיתתו תבעה הקהילה מס על נכסיו, שאין הבת מפסידה מחצי חלק זכר שלה בגלל זה.

פו. האם משלמת חובות האב

ולענין האם בעל חוב של אביה קודם לה וגובה גם מחצי חלק זכר שנתנו לבת או לא, כתב מהר"ם פדואה (סי' נ"א) דלכאורה אינו גובה ממנה, וכמו שכתבנו שאין הבת יורשת כמו אחיה אלא היא מקבלת סכום שנקבע לה בשעת מיתת האב. ומ"מ כתב המהר"ם פדואה דמוכח מדברי מהרי"ק (סי' ע"ח) שעישור נכסים לפרנסת הבת ניגבית גם מחלקה. ולכן כתב שתי תשובות בדבר, חדא, דאף שכתב האב שהבת תקבל חצי חלק מה שיש לו בשעת מיתה, מ"מ אנן סהדי דלא היתה כוונתו שהיא תהיה עדיפה מהבנים וואף שפסק הרמ"א (אהע"ז סי' צ' סק"א) דלא אמרינן אומדנא בהודאה (ע"ש בנו"כ), צ"ל דכאן הוה אומדנא דמוכח, או שנימא דכאן האומדנא מפרשת שזאת כוונתו כשכתב לשון חצי זכר שלא תהא עדיפה מבן.], וא"כ במקום שיש בעל חוב גם היא תשתתף בתשלומים כפי השבון. עוד כתב לתרין דלגבי כמה ענינים נחשב פרנסת הבת כירושה, ע"ש. ונ"מ בין שני הטעמים לעניני שאר חובות, דלמעם הראשון צריכה הבת לשלם גם שאר חובות האב, משא"כ

דוקא מתה הבת בחיי אביה ואח"כ מת האב, הא מת האב תחלה ואח"כ מתה הבת כיון דכבר זכתה הבת אין לנקיבות כלום במקום זכרים אפי' כתב לה וליצאי חלציה וא"כ הא דסתם הרמ"א בנותיה ובניה נוטלין בשוה היה לו לפרש דוקא מתה הבת בחיי האב וצ"ע.

ובנחלת שבעה כתב בנוסח שא"ז וז"ל: ומחויב אני לשלם הסך הנ"ל לבתי הנ"ל או ליוצאי חלציה וכו' ואין לכתוב יורשיה יוצאי חלציה רק בסתם יוצאי חלציה, והטעם מבואר להמעין במוהרי"ו הביאו רמ"א (סי' רפ"א) עכ"ל וע"ש. וכוונתו לא ידענא דודאי טפי עדיף לעשות כשורה שהבנים יירשו ולא הנקיבות ומוהרי"ו לא צוה לכתוב לבתי וליוצאי חלציה, אלא דכתב דשטר ירושה שכתוב בו ליוצאי חלציה הבנים והבנות שוין, אבל ודאי לכתחלה טפי עדיף דלא ליהוי בעיבורי אחסנתא מברא לברתא וא"כ אדרבה ראוי לכתוב ליורשיה יוצאי חלציה.

אמנם בעיקר דברי מוהרי"ו צ"ע. דהיכי יוכל להקנות ליוצאי חלציה שיהיה כולם בשוה זכרים ונקבות דהא קי"ל אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם. ובפ' יש נוחלין (ב"ב דף קל"א ע"א) פריך בכתובת בנין דכרין הא הוי לדשלב"ע ומסיק דה"ל תנאי ב"ד, וא"כ הכא דליכא תנאי ב"ד היכי מצי מקנה לדבר שלב"ע כיון דיוצאי חלציה עדיין ליתיה בעולם, ובע"כ צריך לומר דעיקר השטר אינו אלא לבת שהיא בעולם אלא

וע' בשו"ת מהרי"ל החדשות (סי' קנ"ה) במקרה שהיורשים לא שילמו לה את החוב וגם לא נתנו לה את החצי חלק אלא הגיעו לפשרה איתה ונתנו לה סכום מהנכסים והיא מחלה להם את החוב, ופסק דב"ח אינו גובה ממנה אלא מהאחים. ונראה דאין בזה סתירה לכל הנ"ל דשאני התם שלא שילמו לה את החוב או החצי חלק אלא נתנו לה סכום מחמת פשרה, וא"כ אינו גרע משאר מתנה שנתנו מהנכסים שאין הב"ח גובה מהם כל זמן שיש נכסים אצל היורשים.

טז. מתה הבת בחיי האב והשאירה בנים כתב הרמ"א בשולחן ערוך (ח"מ סימן רפ"א ס"ו) כתב לבתו שטר חצי זכר, וכתב לה: ויוצאי חלציה, בנותיה ובניה נוטלין בשוה, הואיל ולא כתב: יורשים יוצאי חלציה (פסקי מהרא"י).

וכוונת דבריו דאף דבעלמא אין הבת יורשת במקום שיש בן מ"מ בכה"ג בת הבת מקבלת חלק בשטח"ז כיון שכתב הסבא את השטר להדיא לה וליוצאי חלציה, והיינו שגם בנות הבת יקבלו ביחד עם בני הבת אם הבת תמות בחיי אביה.

וכתב בספר קצות החושן (סי' רפ"א סק"ו) וז"ל: והוא מפסקי מוהרי"ו (סי' כ"ז) וז"ל: שטר ירושה שכתוב בו לבתי וליוצאי חלציה ולא כתוב בו ליורשיה יוצאי חלציה, אם מתה הבת בחיי אביה ואח"כ מת האב יוצאי חלציה זכרים ונקיבות יורשין בשוה... ומשמע מדבריו

לזכות כשיוולד ובשטר חצי זכר הנהוג לא עבדי לתנאיה וכמ"ש, וא"כ אין לבנות כלום ואפי' הבנים אין זוכין מצד התחייבות האב להם אלא זוכין בנכסי אמם וכמ"ש, וא"כ בנים יירשו ולא בנות. ואפשר דמוהרי"ו נמי לא אמר בשטר ירושה שכתב לבתי וליוצאי חלציה אלא היכא דיוצאי חלציה כבר היו בעולם וכהאי דרא"ש ביתמי פלונית דבאו כבר לעולם, אבל בשטר חצי זכר דליתנהו לבנים ולבנות בעולם א"כ לא זכו אפי' הבנים אלא בתורת ירושת אמם ואין לבנות כלום. ותימא על הרמ"א שכתבו לענין שטר חצי זכר והנלענ"ד כתבתי, עכ"ל הקצות.

וע' בנתיבות המשפט (סי' רפ"א סק"ט) שכתב וז"ל: ובאמת דברי הרמ"א ברורים ומשה אמת דהא שטר חצי זכר (שכנו) [ענינו] הוא שמחייב עצמו בסך אלף זהובים ומתנה באם ירצו היורשים ליתן לעובר שיוולד כך וכך שנפטרו מהחוב וכיון שמקיימין התנאי ונותנין חצי חלק זכר לבן וחצי לבת כפי שהתנה המתחייב נפטרו מהחוב דודאי אם אחר יתחייב עצמו במנה ויתנה שאם יתן למי שלא בא לעולם שיפטר דמהני דהא מתנה אדם בדבר שלא בא לעולם אמנם אם חלק הירושה הוא יותר מהחוב ורוצים היורשים לסלק החוב ממילא המעות שייך לחלק הבנים בתורת ירושה ואין לבנות כלום ולפי"ו מ"ש בנוסח של שטר חצי זכר בנחלת שבעה גבי גוף החוב שנתחייב לה

שתולה זמן פרעון קודם מותו שעה אחת לה או ליוצאי חלציה, וא"כ לא מצי זכי יוצאי חלציה אלא על ידי האם שיורשת בקבר מנכסי אביה להנחיל ליורשיה וא"כ אין לבנות ירושה במקום בנים, והא דכתב לה וליוצאי חלציה אינו אלא לשופרי דשטרא דממילא ירתי אמם וכמ"ש הרמ"א (סי' רמ"א ס"ז), וכיון דאי אפשר להקנות ליוצאי חלציה אלא לבת א"כ מאין להם לבנות במקום בנים.

אח"כ הביא הקצות לשון שו"ת הרא"ש, ושוב כתב וז"ל: והרי מבואר דאי אפשר בשום צד להעביר ירושה אם לא על דרך תנאי שיזכה לו מיד בנכסים וכמ"ש הרא"ש, וא"כ אפשר לומר דבמה שכתב ליוצאי חלציה ה"ל כמו תנאי שתזכה הבת בשטר חצי זכר שלה ליוצאי חלציה בשוה כשיוולדו, דהא תינה היכא דאיתא לשטרא תחת ידה כשתלד בנים ובנות ותוכל לזכות בשטר ליוצאי חלציה בשוה, אבל היכא דליתיה לשטרה תחת ידה אלא הוא ביד אחר מאי איכא למימר דהנפקד אינו יודע ואינו מכוין לזכות ליוצאי חלציה, ואפי' איכא לשטר חצי זכר תחת ידה כיון דאין הבת מכוונת לזכות ליוצאי חלציה ומתה א"כ לא זכו הבנות מעולם, ובפרט שלא אמר לה מעולם תנאי זה שתזכה ליוצאי חלציה שיוולדו לה, וא"כ ודאי נראה דאין לבנות כלום כיון דהאב לא מצי מחייב עצמה ליוצאי חלציה דה"ל דשלב"ע ואפי' דרך תנאי לא מהני וכמ"ש הרא"ש, ואינו אלא על תנאי

לא זכתה בכלום במיתת האב עד שהיורשים ישלמו לה, וא"כ כשהיא מתה אח"כ שפיר צריכים היורשים של האב לחלק את החצי חלק זכר בין כל יוצאי חלציה. ואולי בגלל זה לא כתב הרמ"א דווקא שמתה בחיי אביה וכמו שהקשה הקצות, והיינו משום דאליבא דאמת אין נ"מ מי מת ראשון. משא"כ לפי הקצות דהענין של יוצאי חלציה מיירי בחוב ולא בתנאי, א"כ שפיר מיירי דווקא במתה הבת ראשונה דאל"כ מיד שמת האב זכתה הבת בחוב, וכשהיא מתה רק הבנים יורשים אותה ולא הבנות. אלא דמ"מ קשה איך יכול להקנות החוב ליוצאי חלציה לפני שנולדו וכמו שהקשה הקצות, וצ"ע.

וליוצאי חלציה הוא טעות סופר ואי"צ ליכתוב לשון ויו"ח רק בלשון התנאי בגוף החוב, עכ"ל.

אלא דלכאורה דברי הנה"מ צ"ע דהא כתב מהרי"ו אם מתה הבת בחיי אביה ואח"כ מת האב יוצאי חלציה זכרים ונקיבות יורשין בשוה, ושפיר דייק הקצות מדבריו דהיינו דווקא אם מתה הבת בחיי האב אבל אם מת האב תחלה ואח"כ מתה הבת כיון דכבר זכתה הבת אין לנקיבות כלום במקום זכרים אפי' כתב לה וליוצאי חלציה, והרי לפי הנה"מ מדובר בתנאי של החצי חלק זכר ולא בחוב עצמו, וא"כ אפילו מתה הבת אחר האב מ"מ עדיין